

YEMEN'DE BAE VE GÜNEY GEÇİŞ KONSEYİ'NİN TUTUMLARI

GÖKHAN ERELİ

Uzman ORSAM

“

Farklı kesimlerin değişik siyasi partiler ve örgütlenmelerin yanında çatışan askerî yapılanmalar ile bir arada bulunduğu Yemen'de, iç savaşın derinleşmesine neden olan yerel aktörlerden birisi GGK'dır.

”

Yemen'in güneyinde geçici başkent Aden merkezli Güney Geçiş Konseyi (GGK) yapılanması, Yemen Merkezi Hükümeti (YMH) içerisinde temsil edilmesine rağmen bağımsız bir "Güney Yemen" hayalini gerçekleştirmek amacıyla dış desteğe ihtiyaç duymakta ve bu minvalde YMH'nin savaş ortamında mücadele kapasitesini sınırlandırmaktadır. 1990'lı yıllarda yaşanan birleşmenin ardından Yemen siyasi hayatının kırılğanlığı, 2010 yılından itibaren bölge genelindeki halk hareketlerinin yansımaları ile birlikte toplumsal ve askerî alanlara da sirayet etmiştir. Ortadoğu'da Suriye ve Libya'nın yanında çatışma bölgelerinden birisi ve Suudi

Arabistan ile İran arasındaki bölgesel nüfuz mücadelesinin gerçekleştiği bir diğer nokta olarak değerlendirilen Yemen, ülkedeki mücadelenin iç dinamikleri açısından da çatışma bölgeleri arasında nevi şahsına münhasır özellikler taşımaktadır. 2014 yılından bu yana devam eden savaş orta-

mında yerel, bölgesel ve uluslararası aktörlerin çeşitliliği ve bu aktörler arasındaki girift ittifak ve düşmanlık ilişkileri, çatışmanın gerek aktörlerin tepkisi açısından derinleşmesine ve gerekse Yemen içerisinde coğrafi açıdan genişlemesine neden olmaktadır. Farklı kesimlerin değişik siyasi partiler

ve örgütlenmelerin yanında çatışan askerî yapılanmalar ile bir arada bulunduğu Yemen’de, iç savaşın derinleşmesine neden olan yerel aktörlerden birisi GGK’dır.

“

Suudi Arabistan, BAE ve İran, müdahalelerin Yemen’de bölünmüş yapıyı derinleştirme sürecinin yanında ülkedeki BAE-destekli güçler, aynılıkçı ajandalar çerçevesinde hareket etmekte ve Yemen’de kapsamlı siyasi çözümlere engel teşkil etmektedirler.

”

YEREL AKTÖRLER, BÖLGESEL VE ULUSLARARASI DESTEKÇİLERİ

Yemen’deki iç savaş ortamının Ortadoğu’daki en yoğun çatışma bölgelerinden birisi olarak ve aynı zamanda Suudi Arabistan ve İran arasında bir nüfuz mücadelesi olarak görülmesinin nedenlerinden bir tanesi de Yemen’deki yerel aktörlerin çeşitliliğidir. Yerel aktörlerin aşiret bağları kapsamında aidiyetleri, mezhepsel kimlikleri, kuzey ya da güney vilayetlerine olan yakınlıkları, buldukları coğrafi bölgeler ve diğer meselelerin yanı sıra hangi bölgesel/uluslararası aktörden dış destek aldıkları da önemli oranda farklılaşmalarına neden olmaktadır. Yerel aktörlerin çeşitliliğine ek olarak bölgesel açıdan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İran’ın yoğun olarak müdahil olduğu Yemen’de, Avrupa Birliği (AB), Birleşmiş Milletler (BM) ve Amerika Birleşik

Devletleri (ABD) ile Rusya gibi uluslararası aktörler de söylemsel ve eylemsel anlamda müdahil bir pozisyon izlemektedirler.

“

GGK, Yemen'deki "Güney Hareketi" (Southern Movement) ile tarihî ve kimliksel bir ilişkisellik kurarak bağımsız Güney Yemen devleti kurma amacına matuf siyasi, askerî ve ekonomik hamleler gerçekleştirmektedir.

”

Bu anlamda Yemen'de siyasi ve coğrafi olarak bölünmüş yapının, Husiler tarafından kontrol edilen kuzey vilayetleri, YMH'nin kontrolünde olan bölgeler, GGK ve ayrılıkçılara destek veren güçlerin

kontrolünde olan bölgeler, BAE-destekli diğer güçlerin kontrolünde olan güneydeki ve batıdaki eyaletler ve kuzeydoğuda Umman ve Suudi Arabistan sınırında yerel otoritelerin hâkim olduğu bölgeler olarak kategorize edilebilmektedir. Suudi Arabistan, BAE ve İran, müdahalelerin Yemen'de bölünmüş yapıyı derinleştirme gerçeğinin yanında ülkedeki BAE-destekli güçler, ayrılıkçı ajandalar çerçevesinde hareket etmekte ve Yemen'de kapsamlı siyasi çözümlere engel teşkil etmektedirler. Aden ve çevresinde siyasi ve askerî nüfuza sahip ve Aralık 2020'de yeni kabinenin kurulması ile YMH içerisinde de temsil edilmeye başlanan GGK bunlardan biridir. GGK'nın yanı sıra eski Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'in yeğeni Tarık Salih'in komuta ettiği Ortak Direniş Güçleri ve bu güç yapılanmasına

bağlı oldukları tahmin edilen el-Amalika, Tihoma Direnişi ve Cumhuriyet Muhafızları Tugayları da Taiz-Hudeyde hattında Husilere karşı operasyonlar yürüten güçler olarak değerlendirilmelidir. Hudeyde'nin Husilerden kurtarılması yolunda operasyonlar yürüten Tarık Salih komutasındaki güçler de tıpkı GGK gibi BAE tarafından desteklenen güçleri oluşturmaktadır.

GGK'NIN TEMEL SİYASİ VİZYONU VE ASKERİ STRATEJİSİ

Nisan 2017'de BAE desteği ile birlikte "Tarihî Aden Deklarasyonu" adı verilen belgenin duyurulmasının ardından eski Aden Valisi Ayderus ez-Zubeydi başkanlığında kurulan GGK, Suudi Arabistan ve BAE'nin Yemen'e 2015 yılından itibaren müdahil olmalarını olumlu

karşılamanın bir siyasi vizyon benimsenmiştir. Yemen'e müdahalenin olumlu karşılanması, güney vilayetlerinin 'Husi/Salih Milisleri'nden temizlenmesi olarak görülmekte ve güneyin tekrardan ait olduğu güneylilere teslim edilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Suudi Arabistan ve BAE ile ilişkilerin tanımlanmasının ardından, GGK'nın en ayırt edici tutumunun benimsediği ayrılıkçılık siyaseti olduğu belirtilmelidir. GGK, Yemen'deki "Güney Hareketi" (Southern Movement) ile tarihî ve kimliksel bir ilişkisellik kurarak bağımsız Güney Yemen devleti kurma amacına matuf siyasi, askerî ve ekonomik hamleler gerçekleştirmektedir. 2017 ve 2018 yıllarından itibaren YMH ile özellikle Aden ve çevre vilayetler üzerinde nüfuz mücadelesine giren GGK, güney vilayetlerinde gölge otorite olma yolunda siyasi adımlar atmış ve Yemen devlet hazinesinin Aden'de resmî kurumlara aktarılması konusunda YMH aleyhinde ekonomik eylemlerde bulunmuştur.

GGK, 2018 yılından itibaren özellikle Aden ve çevresindeki Şebve, Ebyen, Lahj ve ed-Dali gibi eyaletlerde YMH ile askerî çatışmaya girmekten kaçınmamıştır. Ağustos 2019 döneminde GGK'nın YMH aleyhindeki saldırıları, Suudi Arabistan ve BAE arasında da askerî bir nüfuz mücadelesine dönüşmüş; BAE, GGK'nın lehine YMH güçlerine karşı Aden ve Ebyen'de hava saldırıları düzenlemiştir. GGK, Aden'de 2019 yılında elde ettiği askerî tavizleri; Aden Havalimanı'nı, başkanlık sarayını ve kamu kurumlarını ele geçirmek için kullanmıştır. Suudi Arabistan öncülüğünde, GGK ve YMH arasında

Kasım 2019 tarihinde Riyad Anlaşması imzalanmış olsa da taraflar arasındaki siyasi uyumsuzluk ve askerî çatışmalar beklenildiği şekilde sona ermemiş ve aralıklı olmak suretiyle farklı vilayet ve bölgelerde devam etmiştir. Nitekim, bütün bunların bir sonucu olarak GGK, Nisan 2020 tarihinde öz yönetim ilan ettiğini açıklamış fakat komşu vilayetlerden dahi destek alamamıştır. Bunun üzerine Temmuz 2020'de öz yönetim kararından vazgeçtiğini açıklayan GGK, Riyad Anlaşması kapsamında hükümleri uygulamamış ve hâkimiyeti altındaki bölgelerin askersizleştirilmesini gerçekleştirmemiştir.

“

GGK'nın yerel bir aktör olarak bağımsız bir Güney Yemen devletinin kurulması amacıyla izlediği politikalar, BAE'nin jeopolitik tahayyüllerinde Aden Körfezi, Bab'ül Mendep Boğazı ve Süveyş Kanalı'na atfettiği roller çerçevesinde anlam kazanabilecektir.

”

BAE'NİN YEMEN POLİTİKASINDA GGK'NIN ROLÜ

Yemen'de savaş ortamında yerel bir aktör konumunda olan GGK, Riyad Anlaşması'nda YMH ile aynı masaya oturulması hasebiyle kısmi fakat son derece kırılğan bir yapay meşruiyet elde etmiştir. GGK, siyasi olarak bütün uzlaşmaz tutumlarına ve askerî olarak YMH'ye karşı mücadele vermesine rağmen, BAE'nin nüfuzundan dolayı Aralık 2020'de Yemen'de yeni kurulan

kabinede temsil edilmeye başlanmıştır. Riyad Anlaşması'nın uygulanamamasının ardından yeni kabinede de BAE desteği sayesinde temsil hakkı kazanan GGK, Aralık 2020'den itibaren 2021'in ilk aylarında siyasi olarak uzlaşmaz tutumlarını devam ettirmiştir. Cumhurbaşkanı Abdurabbu Mansur el-Hadi'nin gerçekleştirdiği belirli atamalar GGK yetkilileri tarafından kabul edilmemiş, "bağımsız bir Güney Yemen" fikri terk edilmemiş ve BAE'nin yanında İsrail ve Rusya'dan da dış destek kovalanmıştır. Güney Yemen devleti ilan edildiğinde, tıpkı BAE gibi İsrail ile normalleşme sağlanacağı açıklamaları yapılırken bunun yanı sıra GGK yetkilileri Rusya'ya önemli bir ziyarette bulunmuşlar ve devlet yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirmişlerdir.

GGK'nın yerel bir aktör olarak bağımsız bir Güney Yemen devletinin kurulması amacıyla izlediği politikalar, BAE'nin jeopolitik tahayyüllerinde Aden Körfezi, Bab'ül Mendep Boğazı ve Süveyş Kanalı'na atfettiği roller çerçevesinde anlam kazanabilecektir. Dolayısıyla BAE'nin GGK üzerinden ve dolaylı olarak diğer ayrılıkçı aktörler üzerinden izlediği politikalar, yerel aktörlerin araçsallaştırılmasını ve BAE'nin jeo-stratejisi çerçevesinde faydalı bir nokta olarak kullanılmalarını da beraberinde getirmektedir. Bu anlamda, ayrılıkçılığı temel politika olarak benimseyen GGK, BAE'nin jeopolitik stratejisinin bir aracı olmakta herhangi bir beis görmemekte ve YMH'nin işleyişini ve gelecekteki temel uzlaşma kanallarını tehlikeye atmaktadır. ■